

# EAEL eta Arrasateko hizkera

JERARDO ELORTZA  
(UNED, Bergara)

JOSE LUIS ORMAETXEA  
(Euskal Herriko Unibertsitatea)

## 0. Sarrera

1984ean Aranzadi Zientzia Elkarteko Etnologia Mintegiak egindako *Euskalerriko Atlas Etnolinguistikoa (EAEL)* deituriko lanaren lehen zatia kaleratu zen. Guztiek ez zioten abegi ona egin. Lanak zenbait kritika orokor jaso zituen, eta Arrasateri buruzkoa bereziki izan zen aipatua.<sup>1</sup>

1991an bigarren zatia argitaratu zuten. Lehengo lepotik burua; kritikek, nonbait, ez dute eraginik izan. Arrasateri dagozkion erantzunak begiratu eta lehengo bidetik doazela konturatu gara. Hori dela eta, zerbait egitea bururatu zaigu.

Beraz, eta EAEL-eko galdeketak dituen akatsak ahaztu gabe, galdeketa hori berriz egitea pentsatu dugu. Baina ez osoa; galderen hautaketa bat egin dugu, hori egiteak berekin arriskua badarama ere. Ondoren, galdeketa murriztu hori bi lekukori (Gesalibar eta Udala auzoko baserritar helduak biak) egin diogu. Arrasateko hiriko ("kaleko") baten bati ere egiteko asmoa genuen, baina azken orduan ezinezkoa gertatu zaigu.

Erantzunak jaso ondoren, guk jasotakoak eta EAEL-en eskaintzen zaizkigunak konparatzen saiatu gara, ondorio batzuk ateratzeko asmoarekin. Ondorio aski diferenteak, ikusiko denez.

## 1. Oharrak

1.1. Gure lekukoak: A: Luzia OTADUI ETXANIZ (1918). Udala auzokoa.

B: Rosario ARANA ARGARATE (1912). Gesalibar auzokoa.  
(Rosario gizakumea da)

1.2. Erantzun bakarra jartzen dugunean, lekuko biak bat datozela erantzunetan esan nahi du. Erantzunak desberdinak direnean, bereizirik ipintzen ditugu.

1.3. Lexikoari doakionez, lehenbizi forma mugatua ematen dugu eta kortxete artean mugagabea.

1.4. Zenbaitetan guk jasotako erantzunetan soinu batzuk parentesi artean ipintzen ditugu (ad. 5. *a(g)ue*). Bietara erabiltzen dela esan nahi du.

1.5. Rosariok hika erantzun digu, baina zukako formak ere eskatu dizkiogu.

(1) *Argia*, 1025 zkia., 1984-VII-29, 19. or.

Luziak, aldiz, zuka erantzun du eta, batzutan, hikakoak ere eman dizkigu. Dena dela, hemen adizki bakoitzeko hikako forma bat edo bi jarriko ditugu, gehiegitan ez errepikatzearren.

1.6. Kontuan izan behar da orrialde-oinetako oharretan *EAEL*-enak eta gureak nahasten direla.

1.7. *EAEL*-eko zenbait erantzunek ikur batzuk (#, (??)) daramatzate. Hau da esanahia:

# : Zuzenki erantzuten ez dionaren aurrean erabili da, e.b. 'il mange / come': *jan*

(??) : Gaizki erantzuna edo errata dirudienean.

1.8. Galderak esaldiak direnean gaztelaniaren eragina nabarmena da batzutan, batez ere ordenari dagokionez.

## 2. Galdeketa (hautatua)

### 1. ZATIA

Zkia.	Galderak	Erantzunak ( <i>EAEL</i> )	Erantzunak (A, B)
1	cabeza	burua	burue [buru]
2	ojo	begixa, begía	begixe [begi]
4	nariz	surra	surre [sur]
5	boca	agoa	a(g)ue [a(g)o]
6	pelo	ulia	ulie [ule]
7	dientes	agiñak	agiñiek [agiñ]
10	espalda	bizkarra; sorbaldia	bixkerra [bixker]
13	mano	eskua	eskue [esku]
14	dedo	bietza	atzamarra [atzamar] <sup>2</sup>
16	pie	oña	ankie [anka]
19	huele, ha olido	useñe dauka/useñe artu dau	useñe artzejok (artzen dau) /useñe artu jok (dau)
21	bebe, ha bebido	#eran/ eran dau	eran eitten dau (eraten dau) /eran einddau (eran dau)
24	está de pié	sutirik dau	sutik jak (dau)
25	va, ha ido (parte, ha partido)	badoia/fan da	juen joiek (juen doie) /juen dok (da) (A) doie / juen da (B)
28	sale, hace salir	badoia (??)/#urten erain	urten eitten dau (urteten dau) /urten eraitten dau
34	hombre macho	gizon arra	gisona [gison]/arra [ar] ("hombre")/ ("macho")
36	hijos	semeak	semiek, semie [seme]
39	jefe o rey o alcalde o cacique	jauntxo/nagusia/uesaba	nausixe [nausi] /erregie [erregie] /alkatie [alkate] <sup>3</sup>
40	sacerdote o mago o hechicero	abadía, apaiza	abadie [abade]

(2) A: hanketakoak: *bietzak*, *bietza* [bietz].

(3) A: *uesaba*, 'jabe' zentzua adierazteko.

Zkia.	Galderak	Erantzunak (EAEL)	Erantzunak (A, B)
41	padre	aitxa, aitxe	aitte [aitte]
49	está muerto	ilda dago	ildde jak (dau)
50	están vivos	bizirik dau. dago	bisik jasek (daus) (A) <sup>4</sup> bisirik jasek (das) (B)
53	hemos crecido	aunditxu gara	aundi (asi) ein gare (A) aundi ein gaittuk (gara) (B)
54	ellas han envejecido	eurak zartu dira <sup>5</sup>	eurak saartu eittuk (ein die)
56	matais, habeis matado	iltzen sabitze/ /il eñ dosue	ill eitten dosue/ill einddosue
58	caza, ha cazado	#kazia/kazia artu dau	kasan eitten dau / serbaitt arrapau dau (A) kasie artu dau (B)
59	pesca, ha pescado	#arrantza/ /arrantzatu dau	peskan eitten dau/ peskan einddau (A) peskie arrapau dau (B)
60	construye, ha construido	#egin/egin du	eitten dau/ einddau
62	posee (tiene), ha poseído (ha tenido)	dauka/dauka dau; euki dau	jaukek (dauko)/euki jok (dau)
64	pregunta, ha preguntado	#galdera/galdetu dau	preguntetan dau/preguntau dau
67	campo	lur aldía	saila [sail], solue [solo] (A) kanpue [kanpo], solue [solo] (B) <sup>6</sup>
69	pozo	ur geldía	posue [posu]
73	árbol	zugaitza	arbolie [arbola]
77	legumbre: judia (pototo, frijol) o guisante o cacahuete, etc.	baba gorri/lekak/ /idarra	babie [baba gorrixe] / lekie [leka] / iderra [ider]
78	raíz harinosa: patata etc.	patata; lursagarra; lurpekua	patatie [patata]
80	planta textil: algodón, lino etc.	algodoia/liñua	algodoie [algodoi] / liñue [liño]
81	principal animal de transporte: mulo o caballo o camello etc.	mandua/zaldixa	mulue [mulo] / kaballue [kaballo], saldixe [saldi] <sup>7</sup>
89	caza	eiza	kasie [kasa]
91	animal dañino: lobo o chacal etc.	otsua	otzue [otzo]
93	paloma o gaviota etc.	usoa/itxas-txori	usue [uso]
95	serpiente	sugia	subie (sube (A), suba (B))
97	pez	arraña	peskie [peska]

(4) A: *bisirik daus* ere bai.(5) EAEL: *zartu* eta *aguratu*.(6) A, B: *solue* [solo] landua denean; A: *kanpue barrue* ez dena.(7) A-ren arauera *kaballue* ere esaten da, baina kale aldean gehiago.

Zkia.	Galderak	Erantzunak (EAEL)	Erantzunak (A, B)
98	hormiga o termita	txindurri	txindurrixte [txindurri] <sup>8</sup>
103	pulga	ardixa; arkakosko	arkakusue [arkakuso] (A) <sup>9</sup> ardixe [ardi]; arkakosue [arkakoso] (B)
116	sol	eguzkia	euskixe [euski]
117	luna	illargi	ietargixe [ietargi]
119	mar o lago	itxasoa/urbatua	itxasue [itxaso] (A) etxesue [etxesu] (B)
120	rio	erreka; ibaia	errekie [erreka]
131	ha guisado, está guisado	gisatu dau/gisatuta dau	gisau einddau (gisau dau) / /gisaute dau
132	carne	okelia; aragia	okelie [okela]
134	papilla o salsa	aixa/salda (??)	papillie [papilla] <sup>10</sup> saltzie [saltza]
135	aceite	olisua	olixue [olixo]
136	hacha	aizkora	axkorie [axkora]
137	hoz	iritaixa	igeteixe [igetei]
139	arado	goldia/exurbera	goldie [golda]
140	cuchillo	labana/ebagizallia	kutxillue [kutxillo]
143	tejido	#eundu	telie [rela] (A) tejidue [tejido] (B) <sup>11</sup>
161	siete	zaspi	saspi
174	50	berrogei ta amar	berrogetamar
188	tercio	irugarren (??) <sup>12</sup>	iruti(k) bat
190	el doble	bi bidar	doblie [doble]
194	mañana	biyar	bixer
196	noche	gaua	gaba [gau]
238	mañana partirán dos hombres	biar juango die bi gizon	bixer bi gison juango die (A) bixer joiesak (juen bidaue) bi gison (B)
239	dos mujeres partirán con sus hijos	emakume bi juango dira beren seme alabakin	bi andra juango die euren semiekin (seme-alabakin) (A) bi emakume juengoittuk (juen go die) beren seme-alabakiñ (B)
240	he visto seis hombres en el camino	ikusi ditxut sei gizon bidian	xei gison ikusi dittut kamiñuen (bidien) (A) ikusi jittuat (ttut) xei gison kamiñuen (B)
244	la casa es pequeña	etxia da txikixa	etxie txikiñe da
247	los hijos del jefe han estado de caza durante dos días	nagusien semiak egon dirá eizan egun bian	nausixorren semiek egun bi xen kasan isen die (A) nausixen semiek egoittuk (egon die) egun bixen kasan (B)

(8) A: *txingurrixte* [txingurri] ere esaten du.(9) A: *ardixe* [ardi] antzina esaten omen zen.(10) A, B: *aixe* [ai] papilla-klase bat da.(11) A, B: *e/une* [e/un] "liñuaz" egindakoa.(12) EAEL: besteak *iruti bat* dio.

Zkia.	Galderak	Erantzunak (EAEL)	Erantzunak (A, B)
251	no se han llevado los cuchillos	estaue eruen ebagitzaleak	estittue eruen kutxilluek
261	¿Por qué has apagado el fuego?	zergaitik itzungi dok sua	seaittik (seatik) itxungi dok (dosu) sue? (A) seatik itxungi rok (rosu) sue? (B)
262	¿Cuántos bueyes tienen en el pueblo?	zenbat iri daude errixan	senbat iri (idi) jaukiek (daukie) errixen?
264	quiero que vuestros hijos partan ahora	naidet zuen semeak juan daitxesela ontxe	suen semiek oiñ doiesen gurot (A) gurerot suen semiek juen daittesela oiñ (B)
265	quiero guisar la comida para comerla de camino	gurot gisatu jana bidian jateko	baskaixe gisetie gurot bidien jateko (A) gure naukek (nauke) gisau jana birien jateko (B)
266	el hombre que vino ayer estaba enfermo	atzo etorri zan gizona gaisorik zauen	atzo etorri san gisona gaixo(r)ik euen (A) atzo etorri san gisona geixoik jauan (auen)
268	el hombre con quien he hablado no es tan alto como tu hijo	gizon orrekin berba einduana ezta luziau zure semia baño	berba einddoten gisono(r)i esta sure semie besteko altue (A)
270	el hombre y la mujer se encontraron y partieron juntos	andra gizonak batu zien da juan ziran batera	andra gisonok juntau sien da (eta) batera juen sien (A) gisona eta andrie juntau sien eta juen sien alkarreas (B)
271	él querría partir conmigo	berak gureko juan neurekin juan <sup>13</sup>	berak neugas fuetie (juetie) gureko euen (A) berak gureko auen juen (juetie) neuekiñ (B)
272	si me enviase algo de comer sería un buen hermano	bialduko banuske zerbait jatekoa nai on bat izango litzeke	serbait jateko bi/elduko balust (bielduko balust serbait jateko) anai on bat (anai ona) isengo litzake (A) arek bielduko balustek (balust) seoser jateko isengo litzakek (litzake) anai bat ona (B)
273	si hubiera sido un buen criado habría encendido el fuego	izen baliz morroi on bat ixotuko juan sua	kriau ona isen balitze ixotuko euen sue (A) isen balitzok (balitz) kriau on bat suei ixongo jutzan (sue ixongo auen) (B)
275	sé que muchos hombres han sido muertos	badakit gizon asko il ditzuela	badakitt isen diela (diena) gison asko ilddienak (A) baakixat (baakitt) gison asko illek isen diesena (edo ill eittuenak) (B)

(13) EAEL: beste batek *berak gure auan neurekin joatia* eman du.

Zkia.	Galderak	Erantzunak (EAEL)	Erantzunak (A, B)
277	me marché porque no había nada de comer	aldetu nitzan janik ezauelako	alde ein neuen esebe es euelako jateko (edo eser es euelako jateko, alde egin neuen) (A) igex einaixoan (einauen) etzauelako esebe jateko (B)

## 2. ZATIA

286	ombligo	zile	sille [sil] (A); sille [sill] (B)
290	vulva	urtukinie	ipurdixe [ipurdi] (A) potoliñie [potoliña]; potorríe [potorra] (B)
299	riñones	untzurrunak	guntzurrunek [guntzurrun]
312	corre, ha corrido	#ariñeika/ariñeika ein dau	a(i)ñiketan eitten dau/ a(i)ñiketan einddau
317	llega, ha llegado	badator (??)/etorri da (??)	allegetan da /allegau da
321	se rie, se ha reido	barrez dau/barrez ein dau	barre eitten dau / barre einddau
327	tiene hambre, ha tenido hambre	gosia dauka/gosia euki dau	gosie dauko/gosie euki dau <sup>14</sup>
334	yo he soñado, él ha soñado	amets eindot/amets eindau	amesetan einddot (ames einddot) / amesetan einddau (ames einddau)
343	tío	osaba	tio [tio] <sup>15</sup>
345	tía	izeko; izeba	tia [tia] <sup>16</sup>
351	cuñado	kuñatua	koñetue [koñetu]
352	cuñada	kuñatia	koñetie [koñeta]
355	abuelo	aitxajauna; aitaita	aittejaune [aittejaun] (A) aittejaun [aittejaun] (B)
357/8	nieto/a	billoba	lobie [loba]
359	sobrino (hijo de hermano)	illoba	lobie [loba]
363	primo	lengusu	primue [primo] <sup>17</sup>
364	prima	lengusua	primie [prima]
365	amigo o camarada	adiskide/lagun	lagune [lagun]; aixkide [aixkide] (A) <sup>18</sup> lagune [lagun] (B)
369	está encinta	ernaritu dago	famelixie eukitteko dau (umie eukitteko dau) (A) <sup>19</sup> umie eitteko dau (enbarasa dau) (B)

(14) B: baita ere: *gosie(k) jak (dau) / gosie(k) egon dok (da)*.(15) A: *osaba* batzutan erabiltzen omen zen; B: *osaba tio* baino gutxiago erabiltzen da.(16) A: *izeko*, gutxi; B: *izeko tia* baino gutxiago erabiltzen da.(17) A: *lengusu* eta *lengusiña* Elgeta aldean; B: *lengusue* [lengusu] eta *lengusiñie* [lengusiña] erabilera urriagoa dute.(18) A: *aixkide* lagun minagoa denean.(19) A: *ernai dau* animaliekin.

Zkia.	Galderak	Erantzunak (EAEL)	Erantzunak (A, B)
372	viajaremos, hemos viajado	juango gera erbestera/ juan giñan...(??)	juengo gare/juen gare (biajau dou) (A) juengo gaitruk (gara) / bieje bat einjuau (einddau)
375	entierran, han enterrado	lurtau (??)/lurtau dabe	enterretajuek (enterretan daue)/enterrau juek(daue) <sup>20</sup>
378	pregunta, ha preguntado	galdetu dau/galdetu dau	preguntetan dau / preguntau dau (A) preguntau eitten dau / preguntau einddau (B)
384	manantial	urtoki	itturrixte [itturri] (A) <sup>21</sup> manantiala [manantial]; itturrixte [itturri] (B)
386	tumba	il sulo	enterretako sulue (A) <sup>22</sup> sulue [sulo] (B)
405	algodón o yute o aloe o esparto	algodoia/ /sargia	algodoie [algodoi]/ espartzue [espartzu]
407	té o café	teia/akeita; kafia	teie [te]/ kafie [kafe]
408	pimiento o pimienta o mostaza	piparra/piper auts/mostaza	piperra [piper]/ piperrautze [piperrautz]
409	rama	abarra	arramie [arrama]; adarra [adar] <sup>23</sup>
419	mulo	asto mando; asto kapaua	mulue [mulo] <sup>24</sup>
426	cordero	bildotsa	billotxa [billotx] <sup>25</sup>
428	ratón o rata	saguzar (??)/arratoia	sague [sagu] / arratoie [arratoi] <sup>26</sup>
431	oso pardo	artz-nabar	artza [artz] <sup>27</sup>
446	pavo o pintada o pinguino		indiollar pabue [pabo]
447	lagarto o anguila	muskarra/aingiria; errekako sugia	muskerra [musker] / angirie [angira] <sup>28</sup>
450	lana	lania; artille	lanie [lana] <sup>29</sup>
452	garra	atzamartzu	atzamarra [atzamar] (A) sarpie [sarpa] (B)
457	nido	kabia	kaixolie [kaixola]; afixie [afixa] <sup>30</sup>
465	llanura	laua; isaria	lautarie [lautara] (A) leutarie [leutara] (B)

(20) A: *lurperatu* ulertzen da, baina ez da erabiltzen.

(21) Kontzeptua ez dago oso garbi.

(22) A: Eliza barrukoa: *sepulturie* [sepultura].(23) A: *abarra* [abar]: "sue ixoketako".(24) A: baina *mandasaiña* erabiltzen da (zen).(25) A: *arkumie* [arkume] gutxiago, baina entzuten da.(26) A: *xague* [xagu].

(27) A, B: kostatu egin zaie erantzuna ematen.

(28) A: *anguila*-ren ordainik ez du eman.(29) A: *ardi-lanie* ere bai.(30) A: *afixie* [afixa] soilik oiloena adierazteko.

Zkia.	Galderak	Erantzunak (EAEL)	Erantzunak (A, B)
480	sembramos, hemos sembrado	ereintzen gabis/ereifiñ dou <sup>31</sup>	ereitten dou / ereinddou (A) erañ eittejuau (erañ eitten dau)/ eraijuau (erainddau) (B)
481	muelo, he molido	irindu (??)/irindu eiñdot	ixoten dot / ixo dot (A) ixo eittejuat (eitten dot) / ixo juat (dot) (B)
487	tejo, he tejido	#euliaru/euliaru dot	eune eittendor / eune einddot <sup>32</sup>
508	barco	itxas ontzixa	barkue [barku]
515	de nuevo	berriz	osteria be; barriro (be) (A) barriro; osteria (B)
516	igualmente	berdiñ	igualmente; berdin (A) <sup>33</sup> bardiñ (B)
517	menos	gutxiago	gutxiu
529	alto	luzia	altue [altu]; lusie [luse]
530	pesado	aztuna	astune [astun]
540	la mañana	goizia	goixa [goix] (A); goxa [gox] (B)
550	oscuridad	illun	illuntasune [illuntasun]
558	cura	osatu	kurie [kura]
559	astucia	maña	axerikixie [axerikixa] (A) <sup>34</sup>
560	paciencia	pazientzia	pasientzie [pasientzie]
562	lentitud	geldixe	epelke(r)ixie [epelke(r)erixa] (A) <sup>35</sup>
563	rapidez	#bizkor	bixkortasune[bixkortasun]
565	bautismo	bataia	bautismue [bautismo]

#### 4. Hizkuntz azterketa

Ondoren, jaso ditugun erantzunak aintzat hartuz, eta EAEL-ek ematen dituenekin erkatuz, Arrasateko euskararen zenbait ezaugarri azaltzen saiatuko gara. Noski, hemen ezaugarri urri batzuk baino ez dira agertuko, espero izatekoa den legez. Alabaina, eta argitasunaren mesedetan, ezaugarrien sailkapen bat egingo dugu:

- 4.1. Ezaugarri fonetikoak.
- 4.2. Ezaugarri morfosintaktikoak.
- 4.3. Ezaugarri lexikoak.

##### 4.1. Ezaugarri fonetikoak

###### 4.1.1. Bokalak

###### 4.1.1.1. Bokak elkarketak

Jakina da bokalez bukatzen diren hitzei mugatzailea eransten diegunean aldaketa eufonikoak gertatzen direla, burutzapen ugari ematen direlarik. Arrasateko hizkeran

(31) EAEL: bestearen erantzuna; ad. *erañ* ere.

(32) B-k ez du erantzun.

(33) A: *berdin* berria dela dio.

(34) B: hitz konkretua eman du: *marrue*, *marrajue*.

(35) B: aditzondoa eman du: *sosegus*.



ere hala gertatzen da, baina *EAEL*-eko erantzunak eta gureak ez datoz bat. Litekeena da *EAEL*-ekoak kaleko burutzapenak izatea; guk, sarreran esan dugunez, baserri inguruan egin ditugu inkestak. Horra emaitzak:

	<i>EAEL</i>	A, B
A + A >	<i>ia</i> sorbaldia (10) <sup>36</sup> kazia (58) goldia (139) kuñatia (352) aingiria (447) lania (450) okelia (132)	<i>ie</i> sorbaldie kasie goldie koñetie angirie lanie okelie
E + A >	<i>ia</i> ulia (6) etxia (244) kafia (407) luzia (529)	<i>ie</i> ulie etxie kafie lusie
Baina:	semeak (36, 264) semea (37)	
I + A >	<i>ixa</i> begixa (2) zaldixa (81) ardixa (103)	<i>ixe</i> begixe saldixe ardixe
Baina:	<i>ia</i> begía (2) nagusia (39) eguzkia (116)	begixe nausixe euskixe
Eta:	<i>ixe</i> eulixe (99)	
O + A >	<i>ua</i> liñua (80) otsua (91) olisua (135)	<i>ue</i> liñue otzue olixue
Baina:	<i>oa</i> agoa (5) usoa (93)	a(g)ue usue
U + A >	<i>ua</i> burua (1) eskua (13) sua (261) kuñatua (351)	<i>ue</i> burue eskue sue koñetue
Baina:	barruen (523)	

#### 4.1.1.2. Bokal-harmonia

Guk jasotako erantzunetan oso arrunta da aurreko silabako *i* edo *u*-ren eraginez *a* > *e* bihurtzea. Aldiz, *EAEL*-en, harmonizaziorik ez egitea da normalena.

(36) Parentesi artean doan zenbakia *EAEL*-eko galdeketari dagokio.

	<b>EAEL</b>	<b>A, B</b>
	agiñak (7)	agiñek
	ilda (49)	ildde
	idarra (77)	iderra
	biyar (194), biar (238)	bixer
	bialduko (272)	bielduko
	izango (272)	isengo
Baina:	gure isen dot (203)	
	zile (286)...	
	surra (4)	surre
	gisatuta (131)	gisaute
Baina:	untzurrunak (286)	guntzurrunek
	gure (< gura) (203)	

#### 4.1.1.3. *Hiatusak*

Arrasateko hizkeran hiatusean dauden bi bokalen artean kontsonante bat tartekatze (*-x-*) joera dago lehen bokal silabikoa *i* denean. *EAEL*-eko erantzunetan, alabaina, ez dago homogeneitate handirik. Esate baterako, *bibar*-ek hiru burutzapen erakusten ditu:

- biyar (194)
- biar (238)
- bixar (252, 255)

Guk *bixer* besterik ez dugu jaso.

Beste batzuk:	<b>EAEL</b>	<b>A, B</b>
	nagusien (247)	nausixen
	(egun) bian (247)	(egun) bixen

#### 4.1.2. *Kontsonanteak*

##### 4.1.2.1. *Txistukariak*

S eta z, bizkaiera osoan bezala, ez dira Arrasateko hizkeran bereizten. *EAEL*-eko erantzunetan, puntu honi dagokionez, nahasmena izugarria da: batzutan etimologia errespetatzen da, bestetan ahoskera, sarritan ez bata ez bestea... *EAEL*-en fonetikari eskaintzen zaion arreta urria, puntu honetan nabarmena da. Jar ditzagun adibide batzuk:

	<b>EAEL</b>	<b>A, B</b>
	gizon (34)	gison
	zartu (54)	saartu
	kazia (58)	kasie
	zenbat (262)	senbat
Baina:	eskondu (52)	
	dosue (56)	
	isotza (225)...	
Eta:	aztuna (530)	astune
	zaspri (161)	saspi

Afrikatuen (*ts/tz*) adibide gutxiago bada ere, bide beretik doaz:

<i>EAEL</i>	A, B
otsua (91)	otzue
piper auts (408)	piperrautz
(nahiz eta <i>indartzua</i> (212) ere agertu)	

Bestalde, behin *itzungi* (261) dena, beste batean *itxungi* (474) dugu. Guk jasotakoak azken honekin datoz bat. Etab.

#### 4.1.2.2. *Bustidura*

Inguramenduzko bustidura (alegia, *i* bokalaren eraginez automatikoki egiten dena) ez da ezezaguna Arrasateko hizkeran, Luzia eta Rosario lekukoan arauera behinik behin. *EAEL*-en arauera, ostera, gauzak ez daude hain garbi, anarkia delarik jaun eta jabe. Berezia da *t*-ren palatalizazioa, gehienetan *tx* bihurtzen delarik (A, B: *tt*):

	<i>EAEL</i>	A, B
	aitxa, aitxe (41)	aitte
	ditxut (240)	dittut
	daitxesela (264)	daittesela
Batzutan <i>it</i> :	zergaitik (261)	seaittik
	badakit (275)	ba(d)akitt
Eta:	(il) ditzuela (275)	

Besteetan ere (*il, in, is...*) zenbaitetan bustidura seinalatzen den arren, sarritan salbuespenak ugariagoak dira. *-Ind-* multzoa ez da *-indd-* bihurtzen *EAEL*-en arauera:

<i>EAEL</i>	A, B
eifñ dosue (56)	einddosue
txindurri (98)	txinddurri
ein dau (312)	einddau

#### 4.1.2.3. *Kontsonante-erorketak*

Uste dugu hizkera honetan *EAEL*-ek erakusten digun baino kontsonante gehiago galtzen direla bokal artean.

<i>EAEL</i>	A, B
egin du (60)	einddau
eguzkia (116)	euskixe
zergaitik (261)	seatik, seaittik
adiskide (365)	aixkide
gutxiago (517)	gutxiau

## 4.2. Ezaugarri morfosintaktikoak

### 4.2.1. *Sintaxia*

Sintaxiaz bi hitz. Perpaus lokabe zein mendekoetan galderak gaztelaniaz izateak biziki baldintzatzen du erantzuna, batez ere elementuen ordenari dagokionez. Guk jasotako erantzunetan nabaria da hori, eta areago *EAEL*-en eskaintzen direnetan. Adibidez:

		<b>EAEL</b>	<b>A,B</b>
240	he visto seis hombres en el camino	ikusi ditxut sei gizon bidian	xei gison ikusi dittut kamiñuen (bidien) (A) ikusi jittuar (ttut) xei gison kamiñuen (B)
244	la casa es pequeña	etxia da txikixa	etxie txikiñe da
247	los hijos del jefe han estado de caza durante dos días	nagusien semiak egon dirá eizan egun bian	nausixorren semiek egun bixen kasan isen die (A) nausixen semiek egoittuk (egon die) egun bixen kasan (B)

Ordenaz landa, badago aipatzekorik. Hemen, laburtzearen alde, ohartxo batzuk baino ez ditugu egingo:

—Aditzaren komunztadura:

	<b>EAEL</b>	<b>A, B</b>
251	<i>estaue</i> eruen ebagitzaleak	<i>estittue</i> eruen kutxilluek

—Hitanoaren erabilera baldintzazko perpausetan:

	<b>EAEL</b>	<b>A, B</b>
273	Izen <i>baliz</i> morroi on bat ixoruko <i>juan</i> sua	isen <i>balitzok</i> kriau on bat suei ixongo <i>jutzan</i>

—Eta bukarzeko:

	<b>EAEL</b>	<b>A, B</b>
268	gizon orrekin berba einduana ezta luziau zure semia baño	berba eindodten gisono(r)i esta sure semie besteko altue

#### 4.2.2. Aditza

Inkesta honetan aditzaz ere badago zeresanik, Arrasateri dagozkion erantzunetan behintzat. Eta, gehienetan bezala, erantzunkizuna inkestagileak duelakoan gaude. Sarritan euskara batuarenak, gipuzkerarenak eta bertako hizkeraren formak nahastuak ageri dira. Azpimarra ditzagun aipagarrienak:

Erantzun desagokiak: makina bat aldiz aditz partizipioa ematen zaigu aditz jokatuaren ordez (honetaz talde teknikoa ere ohartu da eta ikur bat ezartzen dio desagokitasun hori adierazteko). Adibidez:

	<b>Galdera</b>	<b>EAEL</b>
21	bebe	#eran
22	dice	#esan
23	toma	#artu

Eta horrela beste anitzetan (27, 29, 30, 57, 60, 61, 63, 128, 311...)

Inoiz aditzaren ordez izena:

58	caza	#kazia
64	pregunta	#galdera

Beste desagokitasun batzuk (hauek ez daramate ikurrik):

56	matáis	iltzen sabitze
480	sembramos	ereintzen gabis
50	están vivos	bizirik dau, dago

—Zenbait bitxikeria:

‘Ha poseído (tenido)’ (62) esateko bi erantzun eskaintzen zaizkigu: *euki dau* (guk ere hala jaso dugu), eta bestea, harrigarria: *dauka dau*.

‘Pregunta, ha preguntado’ (378): *galdetu dau* / *galdetu dau*. (Aspektuaz gain, ez dugu uste *galdetu* hori Arrasaten arrunta denik).

Adizki ez jokatu batzuen forma:

<b>EAEL</b>	<b>A, B</b>
iltzen (56)	iltten
ereintzen (480)	ereitten
gisatu (131)	gisau

Adizki jokatuak. Galdeketa honek adizki asko jasotzeko aukerarik ematen ez badu ere, diren apurrak aski dira *EAEL*-en agintzen duen anabasaz jabetzeko.

	<i>Adizki perifrastikoak</i>	
<b>IZAN:</b>	<b>EAEL</b>	<b>A, B</b>
DIRA	dira (54, 239...) die (238, 245...)	die
ZIREN	ziran (270) zien (270) (Hots, esaldi berean biak: “andra gizonak batu <i>zien</i> da juan <i>ziran</i> batera”)	sien
GARA	gera (372) gara (376)	gare, gara
E.a.		
<b>*EDUN:</b>		
DUT	naidet (264) gurot (265)	gurot, gurerot
DU	du (60, 370...) dau (58, 62...)	dau
DUTE	dabe (375)	daue
BALIT	banuske (272)	balust
	<i>Adizki trinkoak</i>	
<b>EGON:</b>		
DAGO	dago (49, 369)	dau
DAUDE	daude (262)	daus, das (50.ean)
ZEGOEN	zauen (266)	euen, auen
<b>EDUKI:</b>		
DAUKA	dauka (62)	dauko

#### 4.3. Ezaugarri lexikoak

Lehen liburuaren hitzaurrean (xv. or.) zein bigarrenaren aurkezpenean (vi. or.) azpimarratzen digutenez, Atlas Etnolinguistiko honetan ardurarik nagusia lexikoa izan omen da.

Gure kasuan, ez zaigu iruditzen (zenbait galderaren desegokitasuna edo zalantza-garritasuna gorabehera) lexikoari arreta handirik jarri zaionik. Galdetzailearen eskua

nabari dela esango genuke eta zenbait kasutan hiztegia erabili duela esatera ausartuko ginateke. Eta areago: inongo hiztegitan agertzen ez den barbarik ere bada.

Guk jasotako erantzunen eta *EAEL*-ekoen artean desberdintasun ugari aurki daiteke. Parez pare ipiniko ditugu:

	<b>Galdera</b>	<b>EAEL</b>	<b>A, B</b>
14	dedo	bietza	atzamarra [atzamar] (bietza [bietz], oinetakoa)
16	pié	oña	ankie [anka]
40	sacerdote	abadía, apaiza	abadie [abade]
59	(ha) pescado	arrantzatu (dau)	peskan ein(ddau)
64	(ha) preguntado	galdetu (dau)	pregntau (dau)
67	campo	lur aldía	saila [sail], kanpue [kanpo], solue [solo]
69	pozo	ur geldía	posue [posu]
73	árbol	zugaitza	arbolie [arbola]
78	patata	patata; lursagarra; lurpekua	patatie [patata]
89	caza	eiiza (baina: kazia (58))	kasie [kasa]
97	pesca	arraña	peskie [peska]
103	pulga	arkakosko	arkakusue [arkakuso], arkakosue [arkakoso]
117	luna	illargi	ietargixe [ietargi]
132	carne	okelia; aragia	okelie [okela]
137	hoz	iritaixa	igeteixe [igetei]
140	cuchillo	labana/ebagizallia ("ebagitzaleak" (251))	kutxillue [kutxillo]
196	noche	gaua	gaba [gau]
264	quiero...	naidet	gurerot, gurot
273	...criado...	morroi	kriau
277	me marché...	aldettu nitzan...	alde ein neuen..
290	vulva	urtukunie	potoliñie [potoliña], potorrie [potorra]...
299	riñones	untzurrunak	guntzurrunek [guntzurrun]
312	ha corrido	ariñeika ein dau	a(i)ñiketean einddau
321	se ha reido	barrez ein dau	barre einddau
343	tio	osaba	tio ("osaba") lehenago eta gutxiago)
345	tia	izeko; izeba	tia ("iseko" gutxiago; "izeba" ezezaguna)
357	nieto	billoba	lobie [loba]
359	sobrino	illoba	lobie [loba]
363	primo	lengusu	primue [primo] (ikus 17. oharra)
364	prima	lengusua	primie [prima] (ikus 17. oharra)
369	está encinta	ernaritu dago	umie eukitteko (eite-ko) dau...
375	han enterrado	lurtau dabe	enterrau daue
384	manantial	urtoki	itturrixie [itturri], manantiala [manantial]
407	café	akeita; kafia	kafie [kafe]
409	rama	abarra	adarra [adar]; arramie [arama]

419	mulo	asto mando; asto kapaua	mulue [mulo]
446	pavo	indiollar	pabue [pabo]
447	anguila	aingiria; errekaoko sugia	angirie [angira]
450	lana	lania; artille	lanie [lana]; ardi-lanie
452	garra	atzamartzu	atzamarra [atzamar], sarpie [sarpa]
465	llanura	laua; isaria	lautarie [lautara], leutarie [leutara]
457	nido	kabia	kaixolie [kaixola], afixie [afixa]
481	he <i>molido</i>	<i>irindu eiñdot</i>	<i>ixo dot</i>
508	barco	itxas ontzixa	barkue [barku]
515	de nuevo	berriz	ostera be, barriro (be)
565	bautismo	bataia	bautismue [bautismo]

## 5. Ondorioak

5.1. Aranzadik egindako lan honek etnografia aldetik izan ditzakeen balioak ukatu gabe, alderdi linguistikoari garrantzia gutxitxo eman zaiola uste dugu, batez ere inkestagileen erizpideak bateratzerakoan eta inkesta bera Euskal Herrirako egokitzerakoan.

5.2. Aurreko puntuan aipatua Arrasateko kasuan nabarmenago azaltzen dela pentsatzen dugu, gure eritziz *EAEL*-en inkesta honetan Mondragoeko euskara aski desitxuratua agertzen bait da. Guk egindako galdeketak, behinik behin, oso ondorio desberdinak eskaintzen dizkigu fonetika, morfosintaxi zein lexiko mailan.

5.3. Arrasateko euskara bizkaiera dela inork ez du ukatuko. *EAEL*-ek ematen dizkigun zenbait erantzun aintzat hartuz gero, zalantzan jar daiteke baieztapen hori, isoglosa mordo bat gipuzkerara lerratzen bait dira.

5.4. Lehen liburuko hitzaurrearen gatzelaniazko laburpena honela bukatzen da: «Los resultados obtenidos, como se comprobará, han sido muy superiores a los que, considerando los condicionamientos del trabajo, podrían esperarse» (xxxi. or.). Arrasateri dagokiona salbuespen bakarra dela sinistu gura genuke.